

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ТЕАТРУ, КІНО І
ТЕЛЕБАЧЕННЯ ІМЕНІ І. К. КАРПЕНКА-КАРОГО
МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ
УКРАЇНИ

СПЕЦІАЛЬНИЙ КУРС
**МАЙСТЕРНІСТЬ АКТОРА В ПОЛІПРОДОВОМУ ПРОСТОРІ
МОНОВИСТАВИ**
Методична розробка за тематикою творчого мистецького проекту
Нищука Євгена Миколайовича

Творчий керівник:
Бенюк Б. М.,
Народний артист України, професор
Науковий керівник:
Безгін О.І.,
кандидат мистецтвознавства, професор,
заслужений діяч мистецтв України

Київ – 2023

Анотація. Спеціальний курс «Майстерність актора в поліродовому просторі моновистави» має надати здобувачам вищої театральної освіти відповідні знання та навички (вміння) в царині гри в моновиставі з поглибленим вивченням особливостей акторської взаємодії з матеріалом, що має поліродову природу, зумовлену переходами між лірикою, епосом і драмою. Курс розрахований на два базових рівні – здобувачів першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 02 «Культура і мистецтво», спеціальності 026 Сценічне мистецтво». Тривалість курсу – один семестр.

Мета курсу – сформувати модель теоретичної систематизації поліродової природи моновистави та практичної реалізації акторської майстерності під час роботи з поліродовим матеріалом у ній.

Здобувачі повинні **знати**:

- взаємозв'язок цінностей громадянського суспільства із засадами розвитку культури й мистецтва в Україні, зокрема в умовах постколоніальної ситуації й військової агресії;
- форми й методи аналізу та інтерпретації художнього твору для театрального втілення в моновиставі;
- соціальний, культурний та історичний контекст художнього матеріалу, покладеного в основу моновистав;
- художньо-виражальні (пластично-зображальні, звукові, акторсько-виконавські, сценарно-драматургічні) та технічні засоби відтворення креативного задуму під час реалізації сценічного твору (проєкту) в моновиставі;
- специфічні відмінності художньої мови в моновиставі та перформативних мистецтвах загалом;
- основні етапи (стилі, напрями) у розвитку сучасної моновистави;
- творчі можливості та перспективи особистого розвитку актора, форми й методи психологічної саморегуляції під час роботи над моновиставою;
- сценічні завдання режисера під час роботи над моновиставою.

ПИТАННЯ СПЕЦКУРСУ

РОЗДІЛ 1. МАЙСТЕРНІСТЬ АКТОРА У ВІДТВОРЕННІ ДИНАМІКИ ОБРАЗНИХ СТРУКТУР У МОНОВИСТАВІ

ТЕМА I.

1.1. Моновистава як жанр, чутливий до соціокультурних і політичних трансформацій в умовах постколоніальної ситуації в Україні.

1.2. Психологічний ландшафт екзистенцій у моновиставі (специфіка психосоматичних станів актора в роботі з поліродовим матеріалом моновистави).

ТЕМА II.

2.1. Сценічна мова в моновиставі.

2.2. Культура сценічного мовлення та особливості роботи з поліродовим матеріалом (конфігурації переходів між лірикою, епосом і драмою). Робота з прикладами ситуацій поліродового переходу в моновиставі “Прекрасний звір у серці!”.

ТЕМА III.

3.1. Сценічний рух. Поняття “пластичності” в моновиставі (на матеріалі моновистав “Прекрасний звір у серці!”, “Момент кохання”).

3.2. Вироблення правильної постави та художньо виразної ходи актора. Концепція “шляху героя” (за Дж. Кемпбеллом) у моновиставі та її реалізація в семіотичному просторі вистави.

ТЕМА IV.

4.1. Виразні рухи рук актора як зміст сценічного образу в моновиставі. Розвиток пластики рук. Виразальні можливості рук у моновиставі “Прекрасний звір у серці!” (на матеріалі конструювання образу вітрувіанської людини). Роль кола-кокону в моновиставі й мотив появи генія у світі.

4.2. Поняття «почуття руху», координація рухів та музики в моновиставі (на матеріалі моновистави “Момент кохання”). Семіотика пісні “Місто Марії”.

Особливості додання лімінальних станів і переходу між екзистенціями.
Експресіоністська динаміка й трансгресія.

ТЕМА V.

5.1. Особистість актора як чинник формування екзистенційного конструкту монодрами.

5.2. Реалізація системи мотивів у драмі. Роль актора в конструюванні семіотично значущих акцентів і образних структур.

ТЕМА VI.

6.1. Робота над етюдом у драмі. Основні засоби формування майстерності актора. Мета й завдання етюдів. Чинники драми: думка, подія, дія, обставини, імпровізаційне самовідчуття.

6.2. Дія в умовах вимислу, подолання обставин у драмі. Засвоєння запропонованих обставин. Зв'язок запропонованих обставин із поведінкою актора. Подолання обставин у драмі (на матеріалі “Моменту кохання”, реж. Т. Жирко).

ТЕМА VII.

7.1. Оволодіння елементами сценічної дії в драмі.

7.2. Налаштовування до дії, вправи на звільнення м'язів, увагу та уяву в драмі.

ТЕМА VIII.

8.1. Система мотивів у драмі. Реалізація мотиву відродження (відновлення, зокрема в умовах війни й післявоєнної дійсності) в драмі “Момент кохання”. Філософія любові як чинник динамізації образних конструктів.

8.2. Мотив протистояння людини (митця-генія) й Системи. Форми додання тоталітарного опору в драмах. Політичний і постколоніальний аспекти.

РОЗДІЛ 2. МАЙСТЕРНІСТЬ АКТОРА ПІД ЧАС ГРИ В МОНОВИСТАВІ (РОБОТА З ПОЛІРОДОВИМ МАТЕРІАЛОМ)

ТЕМА ІХ.

9.1. Специфіка акторського мистецтва під час роботи над моновиставою. Синтетичність моновистави. Моновистава як форма репрезентації поліродової мистецької природи.

9.2. Процес структурування образних структур у моновиставі під час переходу між різними родами (залучення щоденників, поетичних текстів тощо).

ТЕМА Х.

10.1. Мовний апарат та його тренування під час роботи з поліродовим матеріалом у моновиставі.

10.2. Особливості роботи актора в умовах змін екзистенцій у мововиставі: специфіка роботи з поетичними наративами в моновиставі “Прекрасний звір у серці!”.

ТЕМА ХІ.

11.1. Жанр моновистави в історії сучасного українського театрального мистецтва. Фестивалі моновистав (“Марія” та ін.). Компаративний аналіз.

11.2. Функціонування жанру моновистави в умовах повномасштабного вторгнення в Україну (динаміка трансформацій жанру, моновистава як частина наративу спротиву в культурі). Залучення семіотики війни в образному вимірі моновистави.

ТЕМА ХІІ.

12.1. Методика професійної підготовки конкурентоспроможного фахівця-актора, який володіє сучасними технологіями в царині сценічного мистецтва, здатного до творчої діяльності та професійного самовдосконалення (інтроспекція власного досвіду).

12.2. Уміння передавати знання про сценічне мистецтво та практичний досвід фахівцям у царині моновистави. Здатність розробляти й реалізовувати

просвітницькі проекти задля популяризації моновистави в професійних і глядацьких спільнотах.

ТЕМА XIII.

13.1. Аналіз найбільш успішних моновистав (кейс-метод) провідних театрів України. Соціокультурна значущість моновистав та їх роль у консолідації національного наративу спротиву засобами культури.

13.2. Особливості режисерської роботи над моновиставами в Національному драматичному театрі ім. І. Франка та КАМТМ “Сузір'я”.

ТЕМА XIV.

14.1. Процес роботи над роллю й моновиставою (практичні поради й корисні лайфхаки). Семінар-практикум.

14.2. Розширення функціональних можливостей моновистави в умовах воєнного вторгнення. Показ моновистави на “нетипових” майданчиках і в змінених просторах реальності війни.

ТЕМА XV.

15.1. Робота над промоцією моновистави на фестивалях. Досвід показу моновистави в інокультурному середовищі на міжнародних майданчиках.

15.2. Моновистава як мобільний жанр, який консолідує національний наратив і формує простір творчої співдії в умовах воєнного сьогодення.

Форми навчання

Теоретичне лекційне навчання, практичні заняття та самостійна робота.

Тематика практичних занять

1. Методика професійної підготовки конкурентоспроможного актора, який володіє сучасними технологіями в царині мистецтва моновистави.

2. Робота над реалізацією мотивів у моновиставі й перехід між різними екзистенціями персонажа.

3. Аналіз режисерської роботи над моновиставою.

4. Робота над візуальними складовими моновистави. Аналіз моновистав “Прекрасний звір у серці!” та “Момент кохання”.

Питання до самостійної роботи

1. Жанр моновистави в сучасному соціокультурному вимірі: історія, жанрові особливості, сценографія.
2. Особливості роботи актора в образних екзистенціях моновистави.
3. Художня мова в моновиставі.
4. Динаміка образних структур та переходи актора між різнородовими екзистенційними ситуаціями в моновиставі.
5. Моновистава в ситуації повномасштабного воєнного вторгнення (2022-2023): аналіз і характеристика найбільш яскравих прикладів на сценах українських театрів.

Орієнтовний перелік питань для підсумкового контролю

1. У чому полягає поліротова природа моновистави? У який спосіб акторові вдається взаємодіяти з різними родами літератури?
2. Наведіть приклади перебування актора в різних образних структурах моновистави, що мають стосунок до поліротового матеріалу. Проаналізуйте роботу актора в цих ситуаціях в умовах трансформаційної динаміки екзистенцій.
3. Назвіть основні риси моновистави, які визначають її як окремий жанр.
4. Розкажіть про історію мовистав в українському театрі після 1991 р., назвіть найбільш вдалі постановки в цьому жанрі.
5. Схарактеризуйте основні театральні фестивалі моновистав в Україні.
6. Особливості відтворення ліричного наративу в моновиставі. Робота з поетичними текстами.
7. Моновистави на сцені Національного драматичного театру ім. І. Франка (аналіз і характеристика основних робіт, специфіка режисури, акторська майстерність).
8. Проаналізуйте моновистави (робота режисера, актора тощо), поставлені на сцені КАМТМ “Сузір’я”.

9. Моновистава як чинник формування національного нарративу спротиву в культурі (приклади альянсів на військову дійсність у моновиставах).

10. Реалізація системи мотивів у нарративі моновистави (на матеріалі двох постановок).

Рекомендована література

Обов'язкова:

1. Безгін І. Д., Семашко О. М., Юдова-Романова К. В. Глядач і театр : Соціодинаміка взаємовідносин. Київ : ВВП Компас, 2006. 368 с.
2. Бортнік Ж. І. Сучасна монодрама як культурно-історичний феномен: генеза, поетика, рецепція : дис. ... канд. філол. наук : 10.01.06. Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк, 2016. 229 с.
3. Босак І. Моновистава у постмодерному театрі : специфіка жанрових модифікацій. Knowledge, Education, Law, Management. 2020 № 4 (32), vol. 1. С. 62-66. DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.4.1.12>
4. Василько В. Фрагменти режисури. К., 1967.
5. Карпаш О. М. Театральні фестивалі в культурно-мистецькому житті України кінця ХХ – початку ХХІ століття: історія, типологія, тенденції розвитку : дис. ... канд. мистецтвознавства : 26.00.01 – Теорія та історія культури. ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». Івано-Франківськ, 2019. 275 с.
6. Клековкін О. Ю. Історіографія театру: Напрями. Школи. Методи. Постаті: Навчальний посібник / Київський національний університет театру, кіно і телебачення ім. І. К. Карпенка-Карого. К.: АртЕк, 2017. 336 с.
7. Клековкін О. Режисура: до історії термінів // Мистецтвознавство України: Зб. наук. праць. К., 2010. Вип. 10. С. 118-123.
8. Лесь Курбас. Березіль: із творчої спадщини / упоряд. і прим. М. Г. Лабінський ; передм. Ю. Бобошко. Київ : Дніпро, 1988. 520 с.
9. Курбас Л. Молодий театр. Генеза. Завдання і шляхи. К., 1991.

10. Курбас Л. Філософія театру / упоряд. М. Лабінський. Київ : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001. 917 с.
11. Коломієць Р. Франківці 1920 –1995 К., 1995. 300 с.
12. Красильникова О. В. Історія українського театру ХХ сторіччя. Київ : Либідь, 1999. 208 с.
13. Кужельний О. П. Самосвітне Сузір'я : театральна хроновізія. Київ : Саміт-Книга, 2018. 496 с.
14. Нищук Є. Особливості сценічного простору моновистави «Прекрасний звір у серці!»: інтермедіальний аналіз. Актуальні питання гуманітарних наук. 2022. № 47. С. 36–41.
15. Нищук Є. Репрезентація «шляху героя» в моновиставі «Момент кохання» Національного драматичного театру імені І. Франка (режисер Т. Жирко). Актуальні питання гуманітарних наук. 2022. № 52. С. 94–99.
16. Нищук Є. Жанрові модифікації моновистави в соціокультурному дискурсі російсько-української війни в 2022 році. Актуальні питання гуманітарних наук. 2022. № 55. С. 97–102.
17. Нищук Є. Реалізація мотиву «відродження» в моновиставах «Прекрасний звір у серці!» та «Момент кохання». Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого : збірник наукових праць. Київ, 2023. Вип. 33. С. 21–26.
18. Фіалко В. Театр України II половини ХХ століття: образна лексика: монографія. К. : Антиквар, 2016. 430 с.
19. Юра Г. Режисер у театрі. Київ : Держ. вид-во образотвор. мистецтва і муз. літ. УРСР, 1962. 33 с.
20. Ян І. М. Український музично-драматичний театр у соціокультурному просторі кінця ХІХ – початку ХХ століття: монографія. Київ : НАКККиМ, 2020. 320 с.

Додаткова:

1. Бевзюк-Волошина Л. «Прекрасний звір у серці». Голос України. 9 листопада 2013. URL: <http://www.golos.com.ua/article/37663>.
2. Бабій Н. П. Актуальні культурно-мистецькі практики та процеси: проблематика наукового дискурсу. Питання культурології. № 36. 2020. С. 69–78.
3. Дроздовський Д. Магічний трикутник Лариси Кадирової. Кіно-Театр. 2014. № 2. С. 33–35.
4. Єфімова А. Новітні мистецькі практики public art: до питання термінології. Народознавчі зошити. Львів, 2011. № 6 (102). URL: <https://docplayer.net/206654817-Za-ostanni-dekilka-desyatilit-fenomen-public-art.html>
5. Карпаш О. М. Театральні фестивалі в культурно-мистецькому житті України кінця ХХ – початку ХХІ століття : історія, типологія, тенденції розвитку : дис. ...канд. мистецтвознавства: 26.00.01 – Теорія та історія культури : ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». Івано-Франківськ, 2019. 275 с.
6. Кемпбелл Дж. Герой із тисячею облич. Київ : Видавничий дім «Альтернативи», 1999. 392 с.
7. Коробкіна Т. Особистість та концепція родових форм людства К.-Г. Юнга. Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Філософія. 2015. Вип. 45 (частина II). С. 217–219.
8. Максименко С. Сад моновистав (Огляд фестивалю «Марія» – 2006, Київ). Просценіум. 2006. № 2–3 (15–16). С. 50–52.